

PRVI DEO

PALESTINA

1.

Ona pisaća mašina mi nije odredila sudbinu. Prevarila sam se što sam to mislila kad sam bila mlada i dok još ništa nisam znala; dok u pamćenje još nisam pohranila reči kao što su nasilje, gorčina, propast ili gnev, i nisam bila sposobna da predvidim lomove koje mi je život pripremio. Ne, sudbinu mi nije preokrenuo bezazlen mehanizam namenjen za povezivanje slova. Kamo sreće da je bilo tako, međutim, budućnost je meni namenila drugačiju sudbinu. Trista pedeset kilograma eksploziva postavljenog u podrumu hotela u Jerusalimu: nešto beskrajno zlokobnije.

Leto 1945. nas je odvelo na Bliski istok; za sobom smo ostavili gladnu i pokornu Španiju i izmrcvarenu Evropu koja je uz velike napore počinjala da se obnavlja. Godinu i nekoliko meseci ranije, iz obostranog uverenja i da bih ja kao saradnica britanskih tajnih službi izbegla neželjene slučajnosti, jednog vetrovitog martovskog dana u Gibraltaru, Markus i ja smo sklopili brak, s Poluostrvom s jedne strane i severom Afrike sa druge, različitim i neposredno bliskim teritorijama koje su nama mnogo značile.

Umesto uobičajenog obreda, pribegli smo zvaničnoj proceduri, kratkoj i strogoj; Penjon je bio pod vojskom sve od tunela ka najvišem vrhu, gotovo bez civilnog stanovništva koje je evakuisano početkom drugog velikog rata iz straha da ih Nemci ne okupiraju. U onoj kancelariji Manastira, guvernerove rezidencije, nije bilo cveća, ni slikanja, čak ni burmi. Markus je voljno dao dokumenta, diplomatski pasoš na pravo ime Markus Bonard: prezime Logan nije bilo ništa više od pokrića u burnim vremenima. Uz ono precizno „da“, na krhkom engleskom sam izgovorila uobičajenu zakletvu odanosti monarhu, pa su mi odmah izdali drugi dokument s novim ličnim podacima. Sira Bonard, pre toga Ariš Agorik, pre toga Sira Kiroga postala je nova podanica Velike Britanije. Poslednje reči sam izgovorila skoro šapatom: „Tako mi Bog pomogao.“ Moguće da niko nije primetio, ali dok sam ih izgovarala, obuzele su me emocije: uprkos hladnoći postupka, uz njega smo prihvatili savez kojim se mogu prevazići nedaće i zbrke, granice i razdaljine.

Po povratku u Madrid izvod iz knjige venčanih i moj nov pasoš ostali su u ambasadi a mi smo nastavili da vodimo naizgled razdvojene živote, tajno se viđali, on je produžio sa svojim aktivnostima, sa odlascima i dolascima u korist svoje zemlje, a ja sa dostavljanjem podataka koje sam izvlačila od supruga nacističkih vođa, radeći kao krojačica koja se u glavnom gradu pojavila kao dar s neba.

Kad je početkom maja četrdeset pete Nemačka potpisala predaju i naredila prekid svih ratnih operacija, zatvorila sam onaj salon u Ulici Nunjez de Balboa koji su mi svojevremeno opremili Englezi pa sam se smestila kod

Markusa. Nije mi bilo lako da napustim svoj posao, kojim sam bila poprilično okupirana, zadovoljna i ponosna, uz brojne kontakte i solidan prihod. Međutim, u svetlu novijih događaja, napuštanje posla mi je donelo olakšanje: ono što sam od detinjstva radila na kraju se pretvorilo u blagu gorčinu zbog nepoželjne klijentele pred kojima sam morala licemerno da glumatam lažnu srdačnost. Činilo mi se da tkanine i krojevi imaju težinu nadgrobnog kamena i da se konci pretvaraju u užad koja me davi, a to što svoje kreacije isprobavam na telima žena koje mrzim na kraju mi je postalo veoma mučno. To što sam prestala sa obmanama, što sam ih sve zaboravila i što više nisam imala šta da krijem, stišalo je gađenje i donelo mir.

Doduše, bila sam svesna toga da će taj naš suživot u onom oskudnom stanu u Ulici Migel Anhel biti kratkog veka. Pad Trećeg rajha i saveznička pobeda značili su i kraj misije na Poluostrvu mog dotad skrivenog muža. Došao je čas da se okrenemo građenju nove budućnosti, ali su naši interesi išli u različitim pravcima.

Markus je želeo da se preselimo u Englesku i damo doprinos napretku njegove zemlje. Takođe, i ja sam želela da odem iz Madrida ispunjenog restrikcijama struje, preglasnom propagandom, crnim hlebom i revanšizmom, gde nije bilo doma gde se nije žalilo za nekim članom porodice, gde je svet i dalje spavao sa ozlojeđenošću pod jastukom i gde su decu šišali do glave da ih ne izjedu vaške. Ne, nisam želela da ostanem u tom zastrašujućem ambijentu, želela sam da se moja deca rađaju negde gde nema tragova užasa na ulicama i beznađa na licima ljudi. Stoga sam mu predložila da se vratimo u Maroko i

njegovu blistavu toplotu, poput one dojučerašnje, i mojoj majci. Čeznula sam da se udaljim od scenarija naše tajne egzistencije pune skrivanja i laži, da zaboravimo ko smo bili i počnemo otvoreno da pokazujemo kakvi jesmo, bez neistina, misterija i strahova.

Međutim, obe želje su iščilele samo nekoliko nedelja kasnije, kad smo se već navikli da pločnikom hodamo zajedno bez napetosti, kad smo shvatili da možemo da radimo tako jednostavne stvari kao što su odlazak u bioskop u Gran Viji i plesanje do zore u *Pasapogi*. Markus je dobio jasan nalog. Bilo je to mesto u okviru britanskog Mandata. „Uključivanje momentano, supruga dobrodošla”, preveo mi je glasno. Nov zadatak pod okriljem Tajne obaveštajne službe. Nije detaljisao. Odlučila sam da ne ispitujem.

Uprkos neslaganju, nisam želela da pokažem razočaranje. Da su znali moj stav i da mi muž nije Englez, članice Ženske sekcije bile bi ponosne: evo rasne Špankinje koja se uklapa u model nesebične supruge kakvu nameće nov frankistički režim, poslušne i spremne, anđela domaćinstva, savršene udate žene. Na kraju krajeva, nisam bila ništa više od krojačice koja više čak i ne šije, dok je Markus, zahvaljujući svojoj efikasnosti, postao tražen u službi svoje vlade. I pored bračnih dužnosti, međutim, s vremenom se i učvrstila ta nepostojana ljubav koja se među nama rodila u Tetuanu, kad sam bila jedva devojčurak a on mlad agent poduprt štapom koji se prodavao za novinara.

Zupčanici koji su pokretali i dalje veličanstveno Britansko carstvo sad su zasigurno pripremili preseljenje koje se nije poklapalo s prvobitnom Markusovom namerom da se vrati u svoju zemlju a još manje s mojim zahtevom da

opet odem u Afriku. Ali kako nismo znali za nepokoravanje i nepoštovanje, spakovali smo odeću i imovinu u dva sanduka i nekoliko kofera, pa smo krajem juna pošli na put prema novom mestu na svetu, nakratko svrativši u London: taman da Markus dobije uputstva, da uspemo da se vidimo s njegovom majkom i da se rođenim očima uverimo u žalosnu stvarnost još jedne napaćene prestonice.

Suočavanje s nepoznatom leđi Olivijom Bonard izazvalo je u meni teskobu i nemir. Ja, koja sam se godinama vešto snalazila među ljudskim primercima svih vrsta, iznenada sam osetila nesigurnost. „Trebalo tako da joj se obraćam, s leđi ispred imena?“, šapnula sam Markusu pred taj susret pogleda uprtog u fasadu od belog maltera, prljavu i okrunjenu, a ipak velelepnu. Namignuo mi je uz pokret koji nisam uspela da protumačim. Možda je pokušao, ironično, da umiri nervozu neveste pred neminovno uznemirujućom figurom svekrve. A možda me je samo pripremao za tu ženu koja nas očekuje u rezidenciji u Boltongu, u kensingtonskom kraju Brompton: otmena oblast koja takođe nije izbegla krvožedne napade nemačke avijacije.

Kuća i njena vlasnica savršeno su se slagale: utučene a istovremeno i strašne, skladne i u građi i u srži. Pomalo obe propale, mada dostojanstvene i cele. Impresivne. Srećom, sa godinama sam stekla veštinu pretvaranja i naučila da se ponašam prirodno i opušteno u okruženju različitih ljudi i u ekstremnim okolnostima; uspela sam da obuzdam početnu nervozu i da zadržim pribranost za vreme tog prvog čaja u onom lepom i podivljalom vrtu. Glumeći samopouzdanje, zračila sam šarmom i najboljim

manirima, sa doziranim mlakim osmesima i kratkim upadicama. Svakako sam se ponašala zaista kao najljupkija supruga.

Ali je njeno držanje prema meni osciliralo između minimuma ljubaznosti dobrog vaspitanja, ponekog prezrivo-gesta i potpune ravnodušnosti. Bila je u potpunoj suprotnosti sa slikom koju sam zamišljala: pretpostavila sam da je stroga i uzdržana, u skladu s teškim vremenima koja je zemlja pretrpela i još uvek trpi. Ipak sam potpuno pogrešila u oceni. Olivija Bonard je bila sazdana od drugog materijala.

Sa oštrim licem i dugom pletenicom prošaranom sedima na levom ramenu, u izlizanoj plišanoj tunici, pušeći jedan za drugim američki česterfild koji je Markus nabavio u Madridu ispod ruke, ledi Olivija se čak potrudila da me nimalo ne poštedi. Nije prikrla nijednu nadmenu grimasu zbog mog nesavršenog engleskog, a u nekoliko prilika pretvarala se da se ne seća kako treba da izgovori moje ime: Saira? Sirea? Seira?; a opet me je i ostavljala na pola rečenice da bi se sagnula i komadić sendviča s krastavcem stavila u gubicu nekom od tri poluluda stara psa, od kojih je jedan bio hrom.

Nimalo joj nije bilo lako da prihvati da je njena snaha strankinja bez korena i bez imetka, potekla iz sirove, zao-stale i katoličke zemlje, u kojoj se ubijanje među braćom pretvorilo u krvoločan običaj.

Bila je naklonjenija Markusu, najstarijem od svoje dece, jedinom živom potomku te porodice od koje je ostalo samo još njih dvoje. U pravom britanskom maniru, jedva da je bilo fizičkog dodira: ni poljubaca, ni zagrljaja,

nikakvih trica. Tek u jednom trenutku ona mu je koščatim prstima promrsila kosu, i to je bilo sve. Ali srodnost nije mogla da se prenebregne, toliko sličnosti – iste zelenkaste oči, vene na vratu, čak i iste uši. Povezujući teme razgovora tim oštrim engleskim koji mi je bilo teško da pratim, u nekoliko navrata je ubacila poneku iskru nabijenu elegantnim sarkazmom što je njega navodilo da se grohotom zasmee, opušten kao retko kad, onih dugih nogu prekrštenih na izdžikljaloj travi i poluzatvorenih očiju na letnjem suncu u bašti svog detinjstva: prekaljen i skeptičan agent s punih četrdeset načas podetinjio pod zaštitničkim okriljem svoje majke.

Rat je prema njoj bio okrutan, promrmljao je Markus kad smo ponovo seli u automobil koji će nas odvesti na *Hitrou*. Kao da je želeo da je opravda. Gledali smo je kroz prozor: pratila nas je ravnodušno s najvišeg stepenika pred ulazom, između dva prljava betonska stuba koji su pridržavali trem, neobično veličanstvena u onoj staroj tunici, sa ludim psima oko nogu, sa opuškrom među usnama i onom neobičnom kosom. Viktorijansko vaspitanje sprečavalo ju je da otvoreno izražava osećanja; samo je zanjihala ruku u znak pozdrava. Čak i tako sam naslutila kako joj je, kad se oprostila od sina, u grlu zastala knedla veličine pesnice.

Udovica ser Hjua Bonarda izgubila je ćerku jedinicu obolelu od meningitisa još kao dete, a mlađeg sina, pilota RAF-a, u borbi na početku Bitke za Francusku. S obzirom na to da je ceo život provela u dokonašenju svojstvenom svom statusu i polu, bol i zarazan patriotizam trenutka oslobodili su je letargije i otvorila je kuću onima kojima

je potrebna, želeći da pomogne koliko je moguće. Čak je žrtvovala nešto svog nameštaja, mnogo bronzane, dragulja i slika, porcelana, krzna i tepiha: novac koji je dobila podelila je svima onima koje je boginja Fortuna zaboravila da dotakne svojim štapićem. Nešto od toga mi je Markus već ispričao u Madridu, tek onako informativno. Sad je, međutim, radio to iz dubine utrobe kad mi je, dok smo se vozili, pokazivao pustoš bombardovanja oko nas. Velelepni posed Blejden Lodž blizu njegove kuće nije bio ništa više od šikare pune otpada, obližnja anglikanska Crkva Boltonske Bogorodice ostala je bez orgulja, bez vitraža, bez krova. Čak je i gvozdена ograda oko porte bila izvučena da bi je pretopili i dali za izradu naoružanja.

Na vest o kraju rata Londonci su bili ushićeni: više od milion ljudi se sabilo u centralnim zonama, a stizali su kratim autobusima i kamionima, automobilima, peške, trkom, metroom, biciklima. Praznični avioni su nadletali grad, vazduhom su se prolamale sirene remorkera na reci i zvona crkava. Mase su se nagomilavale i klicale do promuklosti, pevale, smejjale se, tapšale i mahale zastavama, s papirnim šeširima nimalo dostojanstveni, ali oslobođeni panike. Na Trgu Pikadili momci u uniformama su se hvatali u veliko kolo sa ozarenim, svečano odevenim devojkama, mnogo mladih je ulazilo sa zavrnutim pantalonama u fontanu na Trgu Trafalgar: kralj, kraljica i premijer Vinston Čerčil pojavili su se na balkonu Bakingamske palate a pozdravljeni su euforično i razdraganim aplauzima.

Kad smo pak Markus i ja nakratko obišli grad, malo šta je ostalo od te pobedničke kolektivne euforije. Prošla

su bila već skoro dva meseca i sve se svelo na realnost i grubu izvesnost. Skoro šest godina rata ostavilo je Veliku Britaniju osiromašenu, skrušenu i iscrpljenu. Povrh stotina hiljada palih ili teško ranjenih vojnika na raznim frontovima kontinenta, bombardovanje nemačkog Luftvafea usmrtilo je više od šezdeset hiljada civila na ostrvima, a bilo je gotovo devedeset hiljada ranjenih i ostalo mnogo, mnogo ljudi bez doma, bez posla, bez daha. U Londonu je u trenu uništeno više od četrdeset hiljada zgrada, ostao je samo šut, izobličeno gvožđe, oprljen kamen i pepeo. Nije bilo ničega, ni smeštaja ni hrane, građevinskog materijala, uglja, odeće. Državne riznice su presušile a prispeli dugovi su se enormno gomilali, na sve strane se širila tmina.

Osetila sam veliko olakšanje kad sam se ukrcala u BOAC-ov avion i izgubila iz vida to strano ostrvo za koje sam, ipak, bila neminovno vezana pasošem i mužem. Nisam se ni osvrnula kroz prozor, samo sam uhvatila Markusa za ruku i jako stisnula kapke kad smo poleteli. Osećala sam se bezbedno s njim, sve ćemo nekako prebroditi.

Idući jednim od klasičnih puteva imperije, prvo prese-danje nas je dovelo na Maltu; dalje smo nastavili do Kaira i konačno, sutradan, sleteli na mali aerodrom u Lodu, koji su deceniju ranije izgradili Englezi.

Dok smo silazili stepenicama tog avro jorka da kročimo na Svetu zemlju, nisam mogla znati da ću se već nakon godinu i po vratiti u onaj London u ruševinama.

Kako sam mogla predvideti surov i žalostan period života koji ću na kraju provesti sa Olivijom Bonard. Bez Markusa. Bez slaganja. Bez razumevanja.

2.

S nama su iz aviona sišla samo još četiri putnika; ostali su nastavljali put do Karačija. U dnu piste čekao nas je učtiv i krupan arapski vozač. Kasnili smo skoro dva sata pri dolasku u Jerusalem; s vremena na vreme smo se mimoilazili s različitim britanskim vojnim vozilima: noćnim patrolama na teritoriji koja se tiho naoružavala. Markus je ćutao skoro ćitavim putem; nisam navaljivala da pričamo, njegova ćutanja su mi uveliko bila poznata. Razmišljao je, razmatrao, tražio se. Stigao je u Palestinu pod kolonijalnom upravom svoje zemlje samo što se okonćao rat, kad se još nije znalo hoće li se vratiti, i u kom obliku, napetosti među Arapima, Jevrejima i Britancima nakon potpisanog primirja. Dužina boravka nije precizirana, maksimalna diskrecija, krajnji oprez. To je bilo sve što je trebalo da znam: ni naćin njegovog rada, ni njegove protokole, ni njegove veze ili stremljenja. Nije bilo posredi nepoverenje: naprosto, takav je bio naćin rada. Kao da nas je delilo staklo. Kao u neprobojnim kabinama.

Niko ne naslućuje dobra vremena, promrsio je kad smo se mimoišli s ko zna kojim po redu vozilom punim

uniformisanih sunarodnika. Nije besmislica. Godine 1917, prema onome što je ugovoreno Balfurovom deklaracijom, vlada Njegovog veličanstva se obavezala da podrži ambicije cionističkih Jevreja koji su žudeli za konačnim naseljavanjem svog naroda; *a national home*, nejasan i dvosmislen pojam koji je po jednima donosio nadu a po drugima sumnju. Da li je to značilo stvaranje nove nezavisne jevrejske države u Palestini? Ili možda mesto za jevrejsku manjinu u arapskoj državi? U prvo vreme niko se nije bavio nijansama.

Iako smo u automobilu ćutali, prethodnih nedelja i za vreme letova Markus mi je pričao o tom gradu u kom ćemo se smestiti na neizvestan rok. Kad se završio Prvi svetski rat, Britansko carstvo, podržano Ligom nacija, započelo je aktivno svoj kolonijalni mandat nad palestinskom teritorijom, postavljajući svoje vojnike i civile, često i čitave porodice, koji su sa sobom donosili institucije i način života, svoje običaje, jezik, nadmenost i interese. Paralelno s tim, pojačalo se naseljavanje Jevreja iz centralne i istočne Evrope, ljudi koji su bežali od pogroma, progona, neprijateljstva i ponižavanja, kojima je dojadilo što im uskraćuju radna mesta za koja su sasvim kvalifikovani, a naročito što ih gledaju s visine i na njih bacaju kamenje. Bežeći od svega toga, Jevreji su neprekidno od kraja XIX veka dolazili u Palestinu; uz britanski mandat, štaviše, broj se uvećavao a lokalni Arapi – vekovima većinsko stanovništvo na toj teritoriji – postepeno su počeli da se osećaju ugroženo, pa su pokrenuli otpor.

U međuvremenu je hebrejska populacija konstantno rasla, sa sobom je donosila novac i kupovala zemlju sa

čvrstom namerom da ostane u granicama onog što se u Bibliji zvalo Erec Izrael. Krajem treće decenije već je premašila trećinu stanovništva te zone; sredinom četrdesetih godina već se približila polovini. I nastavila je da raste. Kako je rasla, tako je suživot postajao sve napetiji. Pritisak je eksplodirao 1936. zbog arapskih protestovanja i kulminirao u pobunama i nasilju sa obe strane.

Kao odgovor na arapske zahteve, Britanci su maja 1939. objavili „beli papir“, dokument koji pokazuje da ne dozvoljavaju podelu Palestine na dve države, i kojim se utvrđuju brojevi da bi se jevrejska imigracija održala pod strogom kontrolom i drastično ograničilo pravo kupovine poseda. Nekoliko meseci kasnije u Evropi je izbio drugi veliki rat.

Iako su nastavljeni napadi nekih malih pobunjeničkih grupa, to ratno doba je bilo prilično mirno, dok saveznici nisu izvojevali pobjedu. Daleko od toga da je kraj rata doneo mir i Palestini, već su usledila pojačana neprijateljstva između Arapa i Jevreja, između Jevreja i Britanaca, između Britanaca i Arapa: svih zajedno i gadno zbrkanih. Posle pada Nemačke, oni koji su preživeli Holokaust više nego ikad čeznuli su da pobegnu iz krvave Evrope koja ih je istrebila na milione, da se stalno nastane u Obećanoj zemlji i sa ciljem da izgrade taj *national home* za koji su Englezi nudili podršku već skoro tri decenije. Tamo su ih čekali prijatelji, porodica ili samo drugi Jevreji spremni da ih prigle.

Britanska administracija pak, uz obavezu da održi ravnotežu i zaštititi prava svih, opirala se brisanju svojih krutih ulaznih kvota, čemu su jevrejske izbeglice sistematski

prkosile pristižući u krcatim tajnim imigrantskim čamcima. Međutim, Arapi su osećali da im Britanci okreću leđa, da ih Jevreji sve više ugrožavaju i postali su netrpeljivi za sve te preživle iz rata između hrišćanskih sila u kom oni nisu učestvovali. Zavladała je opšta frustracija i neprijateljstvo sa svih strana, sa sve radikalnijim potezima i gotovo bez imalo tolerancije.

Kad smo te noći umorni i gladni stigli na naše odredište, u *Američku koloniju*, zatekli smo samo upaljena svetla i veoma pospanog čuvara. Navikla na velike madridske hotele u koje sam često odlazila poslom, to mesto mi na prvi pogled nije izgledalo kao hotelski objekat u upotrebi; pre kao adaptirana rezidencija, kao velika kamena vila koja je iz nekog razloga primala goste. Ali je bilo isuviše kasno da sada detaljišem o tome. Samo smo progutali tacnu hladne zakuske koju su nam ponudili i odmah otišli na spavanje, zagrljeni, iznureni i pomalo uznemireni.

Kao i mnogo puta u našoj uvek nesređenoj vezi, kad sam se sutradan ujutro probudila, Markusa nije bilo. Bosa i čupave kose prišla sam balkonu, otvorila drvene žaluzine i pustila da u mlazevima prodre čista i prozirna svetlost. Naša soba se nalazila nad bujnim vrtom i do ušiju mi je dopro žubor fontane u njegovom središtu i ženski glasovi na jeziku koji mi se činio poznat, ali ga nisam razumela. Jedna od njih je nešto uzviknula, ostale su se nasmejale među bugenvilijama, velikim saksijama i palmama. Nekoliko sekundi kasnije sam ih ugledala: tri mlade služavke obučene u belo s pokrivenim glavama i s posteljinom u rukama. Podsetile su me na slatku Hamilu

iz onih davnih mavarskih dana a u mom sećanju ipak uvek tako bliskih.

Njih tri su se okrenule kad ih je naglo ućutkao nov, zvučan glas: ispod jednog bočnog luka u park je izašla zrela, visoka i energična žena, širokih ramena, isturenih grudi i sede kose skupljene u punđu, u besprekornoj jutarnjoj odeći. Mešajući engleski i arapski izdavala je naređenja autoritativno; devojke su poslušno zaklimala glavama i vratile se svaka svojoj dužnosti. Kad je ostala sama, žena se nagnula da dohvati listiće jasmína popadale na vodu u fontani. Dok se ispravljala, učinilo mi se da je bacila skriven, neupadljiv pogled na moj balkon. Zatim se vratila istim putem; čak i kad mi više nije bila u vidokrugu, i dalje se čuo odjek njenih potpetica po kamenim pločama.

Da, videla me je. Proveravala je jesam li budna. To sam shvatila samo deset minuta kasnije, kad je nova poslužiteljka zakucala na vrata moje sobe i prenela mi poruku: gospođa Berta Spaford Vester bi volela da joj priuštite zadovoljstvo i pridružite joj se na doručku u pola deset. Pogledala sam na sat, bilo je devet i deset. Dvadeset minuta kasnije ušla sam u trpezariju mada još nisam bila odlučila kojim od svojih identiteta bi bilo najprikladnije da se predstavim. Hoću li kao krojačica iz Madrida, marokanska saradnica Britanaca ili supruga koja dobrovoljno prati svog čoveka i na kraj sveta. Na kraju krajeva, sve je to bilo manje-više istinito.

„Kad god je moguće, zadovoljstvo mi je da lično poželim dobrodošlicu svojim novim gostima.“

Sedeći naspram nje za stolom u uglu, a razdvajali su nas končani stolnjak, fin tanjir i srebrni escajg, primetila

sam da ima više godina nego što sam prvobitno nagađala. Verovatno se bližila sedamdesetoj; pomislila sam kako je starija od moje majke. Čak i od leđi Olivije i potpuno drugačija od obe, barem po izgledu. Prihvatila sam kafu. „Turska je, sjajna“, rekla je uverljivo. Prihvatila sam tost i gorki džem. „Ovde ga pravimo“, objasnila je, „od naših pomorandži. I jaja su naša, kako ih više volite, pržena ili kao kajganu?“

Posmatrala sam je dok je davala naređenja tamnoputom konobaru. Imala je plave oči, oko vrata i na ušima je nosila bisere. Na velikim grudima dekolte je zatvarao svetlucač broš u obliku zmije.

„Mi smo Severnoamerikanci, nezavisni hrišćani; zajednica nije velika, ali smo decenijama aktivni naročito u socijalnim i filantropskim pitanjima“, objasnila je dok je hleb mazala maslacem; naslutila sam da govori o koloniji ili udruženju kom pripada. „Moji roditelji su napustili Čikago krajem prošlog veka; smrt moje četiri starije sestre koje su se kao devojčice udavile u brodolomu zauvek ih je promenila. Krenuvši odande, odlučili su da se nastane u Svetoj zemlji i potraže mir napaćenoj duši; kad su me doveli, imala sam samo dve godine. Više nisu živi, kao ni moj suprug, a mojih šestoro dece su rasejani po svetu. Danas ja upravljam institucijom, a pomaže mi grupa dobrovoljnih i posvećenih saradnika.“

Popile smo prvu šolju slatke i guste kafe; što je, zapravo, bilo pravo uživanje u poređenju sa surogatom koji smo u to vreme pili u Španiji. Ne pitajući me, spremila se da nam dolije.

„Održavamo dečju bolnicu i obrađujemo zemlju“, nastavila je dok je mlaz tamne tečnosti klokotao po porcelanu.